

ØVRE EIKER
KOMMUNE

Bekymringsfullt skolefravær

Veileder og retningslinjer for skolene i Øvre Eiker kommune

**KUNNSKAP
GIR MULIGHETER!**

Grunnskolen i Øvre Eiker

Sammen skaper vi et livskraftig Øvre Eiker

Innholdsfortegnelse

Forord	s.2
Fraværsp plakaten	s.3
Bekymringsfullt skolefravær	s.4
Definisjon og begrepsavklaring	s.4
Forekomst og debut	s.4
Fraværets funksjon og årsak	s.4
Risiko – og beskyttende faktorer	s.5
Forbyggende arbeid mot fravær	s.6
Elevenes psykososiale miljø	s.6
Klasseledelse	s.6
Tilpasset opplæring	s.6
Samarbeid skole – hjem	s.6
Prosedyrer for registrering og intervensjon ved fravær	s.7
Fraværsp plakaten	s.7
Kjent for personalet	s.7
Fravær som tema	s.7
Kartlegging – tiltak	s.8
Tiltak på skolen	s.8
Samarbeid skole – hjem	s.8
Samarbeid med Fraværsteamet	s.8
Tiltak som anbefales i liten grad	s.8/9
Fraværsteam: Organisering og mandat	s.10
Teamet	s.10
Samarbeidsmøte	s.10
Systemteoretisk tilnærming	s.10
Behov for hjelp fra ulike instanser	s.10
Etter tre måneder	s.11
Eksisterende saker	s.11
Lovgrunnlag	s.12
Referanseliste	s.13
Vedlegg	
Vedlegg 1: Til bruk for samtale med eleven og kartlegging av situasjonen	
Vedlegg 2: Til bruk for samtale med – og informasjon fra foresatte	
Vedlegg 3: Samarbeidsavtale mellom skolen og foresatte	
Vedlegg 4: Tiltaksliste til bruk for samarbeidsavtalen	
Vedlegg 5: Kartlegging av klassens sosiale miljø	
Vedlegg 6: Anonym spørreundersøkelse om klassemiljø	
Vedlegg 7: SPEKTER -ikke anonymt spørreskjema	
Vedlegg 8: Innkalling til kartleggingssamtale	
Vedlegg 9: Samtykkeerklæring	

I Norge har alle barn og unge både rett og plikt til grunnskoleopplæring. Retten ogplikten gjelder fra det kalenderåret de fyller 6 år og til de har fullført det tiende skoleåret. Rett til grunnskoleopplæring betyr at alle barn og unge har krav på å få opplæring, mens plikt refererer til at elevene må delta i grunnskoleopplæringen. Det er foreldre eller andre med omsorg for barnet som har ansvar for å påse at barnet oppfyllerplikten. Kommunen har ansvar for å oppfylle retten og har dermed også oppfølgingsansvar dersom en elev ikke møter på skolen.

De aller fleste barn går på skolen frivillig og uten problemer. Imidlertid finnes det barn som strever med å komme på skolen og som av ulike grunner får et stort skolefravær (Ingul, 2005). Fraværet fra skolen kan være en stor utfordring for enkeltelever og familier. Forskning viser at forebyggende arbeid, tidlig avdekking, kartlegging og rask igangsetting av tiltak forbedrer prognosen for denne elevgruppen med hensyn til å delta i opplæringen. En skole som tydelig vektlegger betydningen av tilstedeværelse, samt har gode rutiner for registrering av fravær og oppfølging ved høyt fravær, kan vise til lav fraværspromatikk (Ingul, 2005).

St.meld.nr.30 (2003-2004) Kultur for læring, setter som nasjonalt mål at "flest mulig gjennomfører minst 13 års opplæring" (Kunnskapsdepartementet, 2003). Forebyggende arbeid og tidlig intervensjon ved bekymringsfullt fravær vil være viktige strategiske initiativ for å nå et slikt mål.

På side 3 i dokumentet foreligger «Fraværspakaten». Plakaten skisserer gjeldende retningslinjer for registrering og oppfølging av fravær i et trinnvis system. Plakaten er ment som et konkret verktøy i arbeidet med fravær, og skal være lett tilgjengelig og synlig for personalet ved skolen.

Dokumentet som foreligger er retningsgivende for skolene i Øvre Eiker. Dokumenter som har vært med å danne grunnlaget for disse er «Når barn ikke møter på skolen – veileder for skoler og skoleeier» (Utdanningsdirektoratet, 2011), «Skolevegring. En praktisk og faglig veileder for grunnskolen i Oslo og skolens samarbeidspartnere» (Oslo kommune, Utdanningsetaten, 2009), Modum kommunes retningslinjer vedrørende skolefravær (Modum kommune, 2011), «Bekymringsfullt skolefravær – Veileder for tidlig intervensjon og tverrfaglig samhandling i Drammen kommune» (Drammen kommune, 2016), «Rapport fra systemarbeid om skolefravær ved Hokksund ungdomsskole» (2014). «SKOLEFRAVÆR – veileder for forebygging og håndtering» (Øvre Eiker kommune, 2012)

Skolens overordnede fravær rutiner:

- **Alt fravær skal daglig føres i skolens verktøy for slik registrering. Ansvar: Kontaktlærer og faglærere.**
- Foresatte skal levere melding til skolen om alle typer fravær. Meldingen skal være skriftlig via skolens valg av kontaktform hjem/skole.
- Ved fravær utover tre dager, skal foresatte kontakte skolen med informasjon om årsak til fraværet.
- Dersom skolen ikke mottar informasjon fra foresatte ved fravær utover tre dager, skal foresatte kontaktes. **Ansvar: Kontaktlærer.**
- Skolen tar 2 ganger pr. halvår ut fravær rapport. Elever med høyt fravær sjekkes med kontaktlærer. **Ansvar: Ledelsen**

Grenser for bekymringsfullt fravær:

- Mer enn tre enkeltdager udokumentert fravær i løpet av én måned
- Mer enn fem enkelttimer udokumentert fravær i løpet av én måned
- Tre ganger for sent til skolestart i løpet av 10 skoledager
- Dokumentert fravær utover 10 dager i løpet av en periode på fire uker (ca.50%). Foresatte bes fremvise legeerklæring
- Dokumentert/udokumentert fravær på en til to ganger pr. uke/annen hver uke over en lengre periode

Trinn 1: Bekymring

- **Ansvar: Kontaktlærer**
- Informasjon til ledelsen om fraværet
- Samtale med elev og foresatte
- Kartlegging av elevens psykososiale miljø/læringsmiljø
- Utarbeide samarbeidsavtale med foresatte. Mål: - *hjelp eleven til å møte på skolen. - gi eleven en opplevelse av mestring*
- Tiltak igangsettes i henhold til samarbeidsavtalen
- **Tidsperspektiv: Prøves ut i inntil 2 uker**

Trinn 2: Fortsatt bekymring

- **Ansvar: Ledelsen ved skolen**
- Ledelsen innkaller til en kartleggingsamtale med foresatte dersom tiltakene i trinn 1 ikke har gitt ønsket effekt. Internt system avgjør hvem som deltar på møtet
- Fraværet og igangsatte tiltak drøftes og evalueres på møtet med foresatte
- Avklaring om eventuell videre henvisning til Fraværsteamet ved PP -tjenesten
- Rektor kontakter leder i PP -tjenesten ang. saken
- Skolen henviser, og legger ved møtereferat og samarbeidsavtale med foresatte
- **Tidsperspektiv: I løpet av 1 uke**

Trinn 3: Tverrfaglig samarbeid

- **Ansvar: Ledelsen ved skolen og Fraværsteamet**
- Ledelsen innkaller til samarbeidsmøte i løpet av 2 uker etter henvisning er sendt
- Samarbeidsmøtet kartlegger eksisterende ressurser og hjelpebehov i saken
- Tidligere tiltak evalueres. Nye tiltak utarbeides. Ansvar for oppfølging fordeles i møtet
- Videre møteplan avtales fra gang til gang
- Behov for bistand fra andre instanser, som Barnevernstjenesten eller BUP, vurderes fortløpende i tiltaksperioden. (s.11 i dokumentet: "Bekymringsfullt skolefravær. Veileder og retningslinjer for skolene i Øvre Eiker kommune")
- **Tidsperspektiv: Tiltak fra Fraværsteamet i inntil 3 mnd**

Verktøy for bruk i samtale/kartlegging/avtaler > se vedlegg i dokumentet:

"Bekymringsfullt skolefravær. Veileder og retningslinjer for skolene i Øvre Eiker Kommune"

Definisjon og begrepsavklaring

Det er vanlig å skille mellom to hovedformer for skolefravær som ikke faller inn under ordinært dokumentert fravær; - skulk og skolevegring. Begrepet *skulk* brukes da gjerne om ugyldig fravær der årsakene peker i retning av atferdsvansker, uten at det nødvendigvis foreligger psykiske vansker. Skulkeren *vil ikke* gå på skolen. *Skolevegring* derimot blir brukt når eleven har vansker med å møte på skolen som følge av emosjonelt ubehag. Skolevegreren *våger ikke* å gå på skolen. På den måten skiller skolevegreren seg fra skoleskulkerne ved at de ønsker å være tilstede på skolen, men av ulike årsaker ikke klarer det (Aarebrot – Heistad m.fl.2006). Studier tyder på at skillet mellom skoleskulk og vegring er mer sammensatt, og at det i enkelte tilfeller ikke er tydelige skiller mellom de to gruppene. Også blant elever der en definerer fraværet som skulk, ses det stor grad av sosial angst og bekymring knyttet til separasjon fra skolen (Løvereide 2011).

Forekomst og debut

Vansker med å møte på skolen starter gjerne i det små, med fravær fra timer, deler av dagen eller enkelte dager. Skolevegring kan oppstå gjennom hele den opplæringspliktige alder, men det er økt risiko i forbindelse med skolestart og overganger, slik som ved overgangen til ungdomsskolen, ved skolebytte og etter ferier eller sykefravær (Ingul 2005). Forekomsten av fravær er noe høyere i ungdomsskolen enn i barneskolen. Jo eldre en elev er når skolefraværet begynner, desto dårligere prognose (Grøholt m.fl.2001). Ved debut og rask intervensjon i ung alder er prognosen imidlertid god. Dersom fraværet varer over tid vil adferden ofte bli mer fastlåst og tilleggsproblematikk kan oppstå. For å forebygge utviklingen, bør det derfor være en lav terskel for igangsetting av tiltak.

Når det skal anslås forekomst av skolevegring foreligger det ulikt tallmateriale avhengig av hvilke forståelsesrammer som legges til grunn. Kearney (2001) hevder at mellom 5 og 28 % av alle barn og unge til enhver tid viser ett eller flere tegn på skolevegringsadferd.

Psykiske vansker er et helseproblem hos barn og unge i Norge i dag. Til enhver tid regner en med at 15-20 % av barn mellom 3 og 18 år har nedsatt funksjon på grunn av symptomer på psykiske lidelser som angst, depresjon og adferdsforstyrrelser. Mye tyder på at miljøfaktorer er av stor betydning for utvikling av skolevegring, men at det for enkelte elever også ligger omfattende emosjonelle vansker til grunn (Løvereide 2011).

Fraværets funksjon og årsak

Hvilke funksjoner kan man si et fravær fra skolen har for eleven? Kearney er opptatt av fraværets funksjon, årsakene til at eleven har vansker med å komme på skolen og hva som opprettholder atferden (Løvereide 2011):

UNNGÅELSE Flukt fra ubehagelige følelser	UNNGÅELSE Flukt fra skremmende situasjoner
OPPNÅELSE Oppnå oppmerksomhet fra foreldre eller andre viktige personer	OPPNÅELSE Oppnå forsterkere/goder utenfor skolen

Unngåelse – og vegringsatferd kan ha flere funksjoner hos den enkelte elev, og det er derfor viktig at skolen eller eventuelt andre hjelpeinstanser kartlegger mulige årsaker til elevens høye fravær for å kunne iverksette riktige og nødvendige tiltak.

Risiko – og beskyttende faktorer

Skolevegring synes å være en alvorlig tilstand med mange faktorer som bidrar til at problemer oppstår (Ingul 2005). Et stort antall faktorer, både hos barnet selv og i omgivelsene rundt, kan være bidrag i en god eller i en uheldig retning. Faktorer som beskytter mot - eller som gir åpning for et bekymringsfullt fravær fra skolen. En forståelse av risiko- og beskyttelsesfaktorer vil være nyttige både i et forebyggende – og et handlingsnødvendig perspektiv.

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
Hos eleven	<ul style="list-style-type: none">• Sårbarhet for stress• Sjenerthet og innadvendthet• Psykiske vansker• Bekymringer for andre ting enn skole• Lav sosial kompetanse• Manglende tilhørighet• Få/ingen venner	<ul style="list-style-type: none">• God sosial kompetanse• Prososiale ferdigheter• Minst en god venn• Gode mestringsstrategier• Positivt selvbilde• Skolefaglig mestring
Ved familien	<ul style="list-style-type: none">• Samspillsvansker• Psykiske lidelser hos foresatte• Manglende grensesetting• Lite sosialt nettverk• Enslige foreldre• Foresatte med egne negative erfaringer fra skole	<ul style="list-style-type: none">• God psykisk helse hos foresatte• Tydelig grensesetting• Aktiv involvering i barnets skolehverdag• Støttende sosialt nettverk• Godt samarbeid mellom hjem og skole
Ved skolen	<ul style="list-style-type: none">• Mangelfulle rutiner for registrering og håndtering av fravær• Lite fokus på klasseledelse• Høyt lærerfravær• Mangelfulle rutiner for skole-hjem samarbeid• Manglende rutiner for håndtering av mobbesaker• Dårlig klasse- og læringsmiljø• Liten kompetanse på psykiske vansker• Lite tilpasset opplæring• Liten forutsigbarhet i undervisningen	<ul style="list-style-type: none">• Godt registreringssystem og oppfølging av fravær• Handlingskompetanse på intervensjon ved bekymringsfullt fravær• Godt innarbeidede rutiner for håndtering av mobbesaker• Tydelig klasseledelse• God tilpasset opplæring• Trygg og god relasjon mellom lærer og elev og elevene imellom• Interne støttesystemer og klar ansvarsfordeling• Etablerte samarbeidsrutiner med eksterne instanser

Funn i Trude Haviks doktorgradstudier (2015) indikerer at faktorer på skolen kan utgjøre en vesentlig risiko for fravær, uavhengig av kvaliteten på oppfølgingen fra hjemmet eller om eleven er emosjonelt sensitiv. Det tilsier at det er helt nødvendig å umiddelbart kartlegge mulige årsaker i skolen når et barn viser tegn til skolevegring (Havik 2015).

Skolen kan på mange måter bidra til å forebygge høyt skolefravær. Forebygging handler om å sette i gang tiltak som kan medføre at en kommer en uheldig utvikling i forkjøpet. Det vil dreie seg om å forsterke de positive faktorene som finnes, og omhandler universelle tiltak som retter seg mot alle elevene innenfor en skole, et trinn, en klasse eller mot utsatte elevgrupper. De forebyggende tiltakene vil i stor grad inngå i skolens generelle tilrettelegging for alle elever, slik som f.eks. et systematisk arbeid med å utvikle et godt psykososialt miljø og fokus på klasseledelse.

Elevenes psykososiale miljø

Alle elever har rett til et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø. Det slås fast i Opplæringsloven kapittel 9a. "Elevenes skolemiljø". Med psykososialt miljø menes de mellommenneskelige forholdene på skolen, det sosiale miljøet og hvordan elevene og personalet oppfatter dette. Arbeid med å fremme et godt psykososialt miljø kan bidra til å forebygge fravær. Tiltak kan rette seg mot å forebygge mobbing, øke elevens sosiale kompetanse, øke trivsel og tilhørighet på skolen.

Trude Havik (2015) har i sitt doktorgradsarbeid blant annet undersøkt hvordan forhold i skolen påvirker skolevegring. Hun finner at forholdet til medelever er avgjørende for utvikling av skolevegring. På barnetrinnet er det å bli mobbet en svært stor risikofaktor for skolevegringsutvikling. På ungdomstrinnet er samme faktor mer moderat.

Klasseledelse

Klasseledelse, i form av kontroll og relasjoner overfor den enkelte elev, synes å ha direkte betydning for både skulk og vegringsrelatert fravær på ungdomstrinnet. Videre viser funn at læreren kan forebygge skolevegring gjennom å arbeide med klassemiljøet, regulere relasjonene mellom elevene og ved å forebygge mobbing. (Havik 2015).

Tilpasset opplæring

Tilpasset opplæring er en viktig beskyttelsesfaktor for utvikling av alvorlig skolefravær. Tilpasset opplæring bygger på kunnskap om og forståelse av elevens læreforutsetninger og personlighet. God tilpasset opplæring kan forebygge utvikling av høyt skolefravær da det tar utgangspunkt i elevens ulike behov, læreforutsetninger og ståsted. En systematisk og vellykket tilpasset opplæring krever at læreren har god innsikt i elevenes faglige og sosiale forutsetninger. Pedagogisk kartlegging, dyktige lærere, samarbeid med eleven og foresatte er nødvendige forutsetninger.

Samarbeid skole og hjem

Det er skolens ansvar å legge til rette for et godt samarbeid med hjemmene. Det slås fast i Læringsplakaten (Kunnskapsløftet). - Et godt samspill mellom hjem og skole forutsetter at begge partene kommuniserer tydelig slik at skolens og de foresattes forventninger blir avklart og det ikke oppstår misforståelser (St.meld.nr.31 – Kvalitet i skolen, 2007-2008).

Fraværspakaten

På side 3 i dokumentet foreligger **Fraværspakaten**. Plakaten inneholder gjeldende retningslinjer og prosedyrer for registrering og oppfølging av fravær i skolene i Øvre Eiker kommune. Plakaten viser et trinnvis system, ment som et konkret verktøy i arbeidet med fravær ved skolen:

- **Det overordnede nivået:** Skolens generelle rutiner for føring av fravær for alle elever ved skolen.
- **Grensene** for at et fravær regnes som bekymringsfullt i skolene i Øvre Eiker kommune
- **Trinn 1:** Kontaktlærer har ansvar for dette nivået, og ivaretar nødvendige tiltak som skissert på plakaten.
- **Trinn 2:** Ledelsen har ansvar for dette nivået, og ivaretar nødvendige tiltak. Samarbeid med kontaktlærer og andre som naturlig inngår i skolens interne ressurser
- **Trinn 3:** Eksternt samarbeid med Fraværsteamet etableres. Ledelsen og Fraværsteamet har et felles ansvar for dette nivået. Tidsperspektiv for tiltak: Inntil 3 mnd.

Fraværspakaten skal gjøres lett tilgjengelig og synlig for personalet ved skolen

Kjent for personalet

Det er vesentlig at den enkelte skole har god kultur for å sikre at hele personalet har god kjennskap til gjeldende retningslinjer og prosedyrer for registrering og oppfølging ved fravær. Et godt og innarbeidet internt system øker muligheten for tidlig intervensjon.

Fravær som tema

Arbeid med skolefravær skal jevnlig være et fast innslag på skolens interne møter. Dette gjelder både for et samlet personale og den enkelte avdeling. I tillegg skal temaet "fravær fra skolen" være fast innslag i felles foreldremøte ved hver skolestart. En orientering fra rektor til foresatte om betydningen av fremmøte på skolen og skolens retningslinjer ved fravær, kan være en viktig forebyggende faktor.

Kartlegging

Kartlegging for riktige tiltak er vesentlig. Skolen rår over gode og ulike verktøy for samtaler med den enkelte elev og foresatte, samt for kartlegging av elevens skolemiljø. Disse må tas i bruk ved begynnende bekymring for fravær. Tidlig intervensjon er et viktig prinsipp. Som en hovedregel bør den av de voksne som er nærmest eleven kartlegge situasjonen mest mulig (vedlagt foreligger forslag, sjekklister og maler for bruk i dette arbeidet).

Tiltak på skolen

Målet med tiltak skal være en normalisering av skolehverdagen. Eleven skal hjelpes til å motta opplæring på skolen, - og få oppleve mestring ved nettopp det. En individuell tilpasning av skolehverdagen vil være aktuelt i en periode for å gi eleven mulighet til å mestre et fremmøte på skolen. Prinsippet om tilpasset opplæring skal ligge til grunn for det faglige innholdet som legges inn i den tilrettelagte skolehverdagen. Det er av betydning at det kontinuerlig arbeides med det psykososiale miljøet ved skolen, i tillegg til enkelttiltak for den aktuelle eleven i en periode.

Samarbeid hjem-skole

Det er viktig å møte foresatte med støtte og anerkjennelse for de utfordringene de har ved at deres barn ikke vil gå på skolen. Følelsen av nederlag er sannsynlig. Foresatte må trygges på at skolen har gode rutiner og kompetanse som skal bidra til at deres barn kommer tilbake til skolen. De må bli kjent med retningslinjer og prosedyrer som gjelder, og få kunnskap om barnets rett og plikt til opplæring. Skolen må vektlegge å gi foresatte et bilde av seg selv som helt vesentlige samarbeidspartnere i dette arbeidet, og viktige støttespillere for eget barn. Det skal skrives en samarbeidsavtale med foresatte (se Fraværspakaten og vedlegg 3) ved begynnende samarbeid omkring bekymringsfullt fravær. Avtalen skal synliggjøre ansvar, tiltak og mål for både skole og foresatte i en gitt periode.

Samarbeid med Fraværsteamet

Dersom det viser seg at det er behov for å starte et samarbeid med Fraværsteamet (se Fraværspakaten), videreføres og utvides arbeidet med kartlegging av situasjonen i et systemteoretisk perspektiv. Skolens egen kartlegging på et tidlig tidspunkt er viktig informasjon i det videre arbeidet. Det kan være aktuelt å benytte LP som metode i deler av – eller hele personalet i dette arbeidet, i tillegg til andre former for systemorientert kartlegging rundt eleven det gjelder.

Tiltak som anbefales i liten grad

Tiltak som omhandler opplæring i hjemmet anbefales i liten grad, da dette vil kunne være med på å opprettholde elevens skolevegring. Opplæring i hjemmet bør kun brukes i særlige tilfeller og for en kort periode. Målsettingen med en slik opplæring skal da være at skolen etablerer en relasjon til eleven som kan styrke en gradvis tilbakeføring til skolen (Stavanger Universitetssykehus, Barne- og ungdomspsykiatrisk avdeling, 2007).

Det kan være nærliggende å tenke seg at ulike former for fritak av opplæringen er gode tiltak i fraværssaker. Man ønsker å redusere eller fjerne noe av "trykket". I henhold til studier anbefales derimot ikke dette som tiltak. Det kan bidra til å legitimere fraværet og føre til at vegringsatferden blir kronisk. Sykmeldinger alene kan i verste fall føre til at elevens egentlige vansker ikke blir fanget opp på et tidlig tidspunkt slik at riktig intervensjon blir satt inn (Løvereide 2011).

Bytte av skole anbefales sjelden, da dette kan medføre at eleven opplever seg avvist av nærskolen, samt at overganger i seg selv kan medføre en belastning for eleven. I noen tilfeller kan alternative læringsarenaer være aktuelt.

Teamet

Fraværsteamet i Øvre Eiker kommune er organisert som en del av Pedagogisk Psykologisk tjeneste (PP - tjenesten). Temaet består av fire medlemmer med ulik kompetanse. Medlemmene i teamet er tilknyttet ulike etater i kommunen, og har sine hovedoppgaver i disse etatene. Leder i PP – tjenesten er leder for Fraværsteamet.

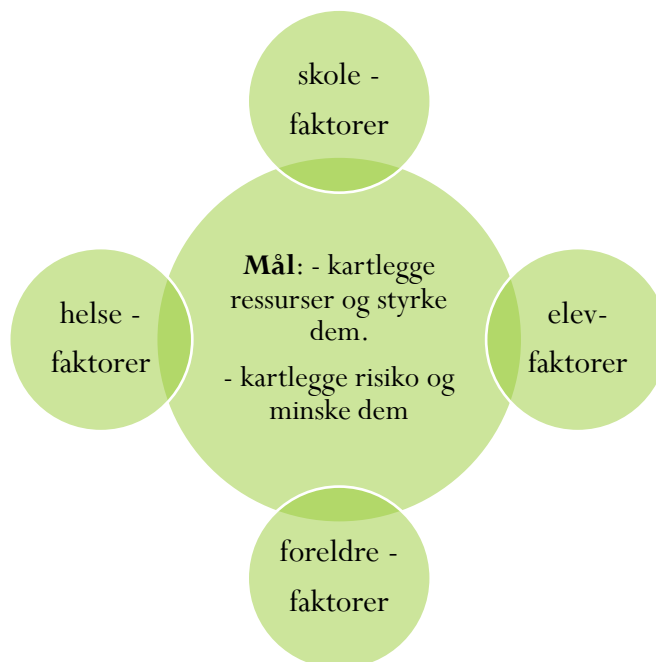
Fravær fra skolen, som fortsatt er bekymringsfullt etter at prosedyrer og tiltak etter trinn 1 og 2 på Fraværsp plakaten er iverksatt, henvises PP - tjenesten i tråd med trinn 3. Leder i PP - tjenesten og rektor ved skolen, avgjør i et samarbeid om Fraværsteamet skal settes inn i saken. Foresatte må gi samtykke til at Fraværsteamet kommer inn.

Samarbeidsmøte

Samarbeidsmøte i fraværssaker er vesentlig, og møtene skal avholdes jevnlig så lenge Fraværsteamet er inne i saken. I møtene deltar en representant fra ledelsen ved skolen, Fraværsteamet, helsesøster ved skolen i de sakene det er aktuelt, kontaktlærer, foresatte og eventuelt eleven selv. Alder er en faktor for vurdering om eleven selv skal delta. Rektor ved skolen har ansvar for å innkalle til *første møte*, i tråd med Fraværsp plakaten. Deretter avtales møter fra gang til gang.

Systemteoretisk tilnærming

Fraværsteamet vil kartlegge situasjonen for eleven ved hjelp av tidligere gjennomførte elev - og foreldresamtaler (trinn1 og 2), klasse/læringsmiljøundersøkelser (trinn 1), i tillegg til ytterligere kartlegging for tilstrekkelig analyser og valg av tiltak. I dette arbeidet vil systemteoretiske analyser og strategier danne grunnlaget. Det vil være aktuelt å benytte varianter av LP- modellen som verktøy for innhenting av kunnskap.

Behov for hjelp fra andre instanser

I tråd med Fraværspakaten trinn 3, vurderes fortløpende et behov for annen hjelp inn i saken enn det Fraværsteamet som instans representerer og har mandat til. I saker som gjelder elever i 9. og 10 trinn, skal 15-24 teamet kontaktes, og det vurderes fra sak til sak om de skal bistå inn Fraværsteamet.

Det er i hovedsak skolen som har ansvar for eventuell bekymringsmelding til Barnevernstjenesten. Det kan være aktuelt å henvise eleven etter ordinære henvisningsprosedyrer til PP- tjenesten for utredning av lærevansker/fagvansker. Henvisning til BUP går i hovedsak via fastlege. PP - tjenesten eller Barnevernstjenesten vil være behjelpelig med at fastlege involveres for en eventuell henvisning.

Etter tre måneder

Fraværsteamet skal som hovedregel være inne i en sak i tre måneder. Målet er en **normalisering av skolehverdagen** for eleven.

Dersom det skulle vise seg at målet ikke er nådd i tilstrekkelig grad etter denne perioden, skal rektor ved skolen *innkalle til et fagmøte* i løpet av kort tid for å avklare videre fremdrift og ansvar. Hensikten med dette er at saken ikke skal stoppe opp. Tidsfaktoren kan føre til ytterligere forverring av situasjonen og unødig tilleggsproblematikk for eleven og foresatte. Det forutsettes at nødvendige henvisninger og meldinger er sendt i løpet av perioden på tre måneder (se over og trinn 3) til de ulike hjelpeinstansene gjennom ordinære prosedyrer. Fraværsteamet følger saken i en overgangsperiode.

Eksisterende saker

Det er et hovedmål at trinnsystemet som verktøy skal bidra til økt mulighet for tidlig intervensjon ved fravær. Færrest mulig elever skal oppleve å miste verdifull opplæring. I en overgangsperiode fra høst 2016, vil kommunen sannsynlig ha elever som befinner seg i et alvorlig fraværsmønster - uten at prosedyrer og tiltak som er skissert i dette dokumentet har vært en naturlig del av saken. Det kan vurderes hjelp fra Fraværsteamet i disse sakene. En eventuell anmodning om hjelp fra Fraværsteamet, skal gå via PP - tjenestens system som skissert over.

Elevers rett og plikt til grunnskoleopplæring reguleres flere steder i lovverket. Nedenfor følger utdrag fra ulike lovtekster:

- Opplæringslovens § 2-1 regulerer retten og plikten til grunnskoleopplæring. «*Barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring, og rett til ein offentlig grunnskoleopplæring i samsvar med denne lova og tilhøyrande forskrifter. Plikten kan ivaretakast gjennom offentlig grunnskoleopplæring eller gjennom anna, tilsvarende opplæring*». Paragrafen stadfester en opplæringsplikt. I loven fremheves det også at foreldre eller andre som har omsorg for eleven kan straffes med offentlig påtale dersom en elev uten å ha rett til det har fravær fra den offentlige opplæringen.
- Plikten til å sørge for at barnet får motta opplæring reguleres videre i Lov om barn og foreldre (Barnelova) og her utdypes innholdet i foreldreansvaret. I § 30 heter det: «*Barnet har krav på omsut og omtanke frå dei som har foreldreansvaret. Dei har rett og plikt til å ta avgjerder for barnet i personlege tilhøve innanfor dei grensene som §§ 31 til 33 set. Foreldreansvaret skal utøvast ut frå barnet sine interesser og behov. Dei som har foreldreansvaret, er skyldige til å gje barnet forsvarleg oppseding og forsyting. Dei skal syte for at barnet får utdanning etter evne og givnad*».
- Elevers rett til tilpasset opplæring og særskilt tilpasset opplæring reguleres gjennom opplæringslovens § 1-3, «*opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen og lære kandidaten*» og opplæringslovens § 5-1, «*Elever som ikke har eller som kan få tilstrekkelig utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning*». Retten til spesialundervisning er en individuell rett som må ses i sammenheng med skolens ordinære tilpassede opplæring.
- Opplæringslovens § 9a-1 heter det: «*Alle elevar i grunnskolar og videregående skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring*». Retten er utdypet ytterligere i §§ 9a-2 og 9a-3. I tillegg følger skolens plikt til å drive systematisk skolemiljøarbeid av § 9a-4. Bestemmelsene er ikke kun et vern mot helseskader, men stiller også krav til et skolemiljø som fremmer læring og trivsel og som er trygt for elevene.

Referanser

Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (Opplæringslova). Lov av 17. juni 1998 nr.61.

Drammen kommune (2016). Bekymringsfullt skolefravær. Veileder for tidlig intervensjon og tverrfaglig samarbeid i Drammen kommune.

Grøholt, B., Sommerchild, H. og Garløv, I (2001): Lærebok i barnepsykiatri. Oslo: Universitetsforlaget.

Havik, Trude (2015). School non – attendance. A study of the role of school factors in school refusal. Doktoravhandling, Universitetet Stavanger.

Ingul, J.M (2005). Skolevegring hos barn og ungdom. I: Barn i Norge 2005. Se meg! Årsrapport om barn og unges psykiske helse. Oslo: Voksne for barn.

Kearney, C.A (2001) School refusal behavior in youth. A functional approach to assessment and treatment. Washington DC: American Psychological association.

Løvereide,S (2011): Forskning om skolevegring. I: Spesialpedagogikk nr. 4 s. 16-23.

Modum kommune (2011). Modum kommunes retningslinjer vedrørende skolefravær.

Oslo kommune, Utdanningsetaten (2009). Skolevegring. En praktisk og faglig veileder for grunnskolen i Oslo og skolens samarbeidspartnere. Oslo kommune, Utdanningsetaten.

Stavanger universitetssykehus (2007), Barne – og ungdomspsykiatrisk avdeling. Veileder i skolevegringsproblematikk for ambulant enhet. Råd i kartlegging og behandling

St.meld.nr.30(2003.2004) Kultur for læring. Kunnskapsdepartementet, 2003.

St.meld.nr.31 (2007-2008) Kvalitet i skolen, Kunnskapsdepartementet, 2007.

Utdanningsdirektoratet (2011). Når barn ikke møter på skolen – veileder for skoler og skoleeier.

Øvre Eiker kommune (2012). Skolefravær – veileder for forebygging og håndtering.

Øvre Eiker kommune (2014). Rapport fra systemarbeid om skolefravær ved Høksund ungdomsskole.

Aarebrot Heistad, A.K., Malming, M.R., Pettersen, M. og Utvik, T.B (2006): Skolenekting. I: Spesialpedagogikk, nr 1, s. 36-43.

Vedlegg 1:

Til bruk for samtale med eleven og kartlegging av situasjonen

Samtale: Å skulle snakke om fravær kan være vanskelig for eleven. Bruk derfor tid i oppstarten av samtalen til å etablere en trygg og åpen dialog uten konfrontasjon. Informer om at målet med samtalen er å hjelpe eleven til å være på skolen. For de yngste elevene er det viktig at samtalen er så konkret som mulig rundt elevens opplevelse av skoledagen.

- Hvordan opplever eleven skolehverdagen sin
- Hvilke fag, situasjoner eller aktiviteter på skolen liker eleven best
- Spesielle interesser
- Hvilke fag, situasjoner eller aktiviteter oppleves vanskelig
- Har eleven vonde opplevelser, følelser knyttet til situasjonene ovenfor eller er det mer generelle opplevelser i forhold til skolesituasjonen
- Kan eleven beskrive følelser som måtte knyttes til situasjoner nevnt ovenfor
- Hva tenker eleven generelt om skolesituasjonen sin
- Andre bekymringer eller opplevelser i skolesituasjonen eleven er opptatt av
- Er det situasjoner eller aktiviteter utenfor skolen som gjør det fristende eller vanskelig ikke å møte på skolen
- Gode eller dårlige relasjoner til voksne ved skolen
- Situasjoner eleven har klart å møte til, men som vanligvis er vanskelige. Hva gjorde at dette gikk bra
- Er skoledagen oversiktlig og forutsigbar nok
- Venner
- Elevens ønsker og mål for sin skolesituasjon
- Elevens ønsker og mål litt lengre frem i tid

Kartlegging:

- Fravær og vegringsatferd hos eleven
Fraværsmønster, varighet og hyppighet, hele dager, enkelttimer. Fravær knyttet til fag, situasjoner, personer, aktiviteter. Mønster av vegring uten fravær, eleven forsøker å unngå.
- Fravær og vegringshistorikk fra hele skoleløpet
- Blir eleven plaget eller mobbet på skolen, skolevei, fritid
- **Vurdering av faglig og sosial kompetanse:**
Fag/områder med mestring og trivsel, fag/områder med vansker, positive enkeltsituasjoner eller aktiviteter, voksenrelasjoner, relasjoner til jevnaldrende, organisering av skoledagen, tilpasninger av elevens opplæring, tiltak som er forsøkt, evaluering av tiltak, skole – hjem samarbeidet.

Vedlegg 2:

Til bruk for samtale med – og informasjon fra foresatte

Det er en forutsetning for etablering av et godt samarbeid at samtalene gjennomføres med mål om felles innsats for et økt fremmøte. Se side 8, Samarbeid hjem – skole. Foresatte skal få god og tydelig informasjon om det faktiske fraværet, og de skal orienteres om skolens retningslinjer og prosedyrer ved skolefravær. De skal oppleve at skolen har interesse og kompetanse til å hjelpe deres barn, samtidig som de selv er vesentlige for å lykkes i det videre arbeidet.

- Foresattes opplevelse av elevens generelle trivsel, - på skolen og i fritiden
- Foresattes beskrivelse og forståelse av elevens vansker. Tenker foresatte det kan dreie seg om skolevegring eller er det andre forklaringer de ser akkurat nå
- Blir eleven plaget eller mobbet på skolen, skoleveien eller i fritiden
- Er det vanskelig å få eleven til å gjøre seg klar til å gå på skolen om morgenen
- Har eleven fysiske plager i forbindelse med krav om fremmøte på skolen, men er ellers frisk
- Hva bruker eleven tiden sin på de dagene som det ikke registreres fremmøte på skolen (aktiviteter i eller utenfor hjemmet)
- Helsemessige forhold av betydning for elevens fungering og fravær (sykdomshistorikk, søvn, matlyst)
- Har det skjedd plutselige endringer eller belastninger i familien som kan settes i forbindelse med elevens vansker
- Enkelt situasjoner der eleven klarer å møte på skolen eller delta i aktiviteter som det normalt er vanskelig å delta i. Foresattes tanker om hva som kan være årsaken til at det gikk bra
- Ansvarsfordeling i hjemmet når det gjelder skole og oppfølging av dette
- Andre instanser involvert i familien
- Støttespillere i familiens nettverk
- Tiltak som foresatte selv har prøvd i hjemmet (morgenrutiner, bytte ansvarsfordeling, samtaler med eleven)
- Foresattes ønsker og mål

Vedlegg 3:

Samarbeidsavtale – bekymringsfullt skolefravær - foresatte og skole

Hensikten med denne avtalen er å synliggjøre tiltak og ansvar i forhold til elevens rett og plikt til opplæring. Dette er en konkret samarbeidsavtale om de oppfølgingsområdene hjem og skole skal bistå hverandre med å utvikle. Formålet med avtalen er å utarbeide tiltak sammen slik at elevens skolefravær reduseres, i de aller fleste tilfeller vil derfor hovedmålet relateres til elevens oppmøte på skolen i alle timer og dager.

Elev:fødselsnummer (11 siffer).....

Skole:

Trinn/klasse:

Status (kort beskrivelse av nåværende situasjon):

Hovedmål for avtalen: _____

Avtalen gjelder for perioden: _____

Delmål	Tiltak	Ansvar	Frist for tiltak
<i>Tydlig og konkret</i>	<i>Kort beskrivelse</i>	<i>Navn/rolle</i>	<i>Start/varighet</i>

Foresattes navn(blokkbokstaver): _____ / _____

Adresse (blokkbokstaver): _____

Kontaktlærer signatur

Foresatt signatur

Foresatt signatur

Vedlegg 4:

Tiltaksliste til bruk for samarbeidsavtalen

Listen er ment som et verktøy for utvalg, tilpasset den enkelte sak. Alle tiltak skal bære preg av minst mulig grad av stigmatisering, og ta vare på elevens integritet. Eleven skal i størst mulig grad få identifisere seg og føle tilhørighet med de jevnaldrende på skolen. De eldste elevene skal selv få være med å utarbeide tiltak.

- I følge Fraværplakaten: Kartlegg elevens sosiale og faglige situasjon.
- Se til at eleven har noen å gå sammen med til og fra skolen
- Hold daglig/jevnlige samtaler med eleven med fokus på mestring og emosjonell støtte
- Fokuser på fag som mestres og sørg for at den faglige opplæringen er tilpasset
- La eleven bli møtt av en fast voksenperson på skolen hver dag, på samme sted, til samme tid
- La eleven bli møtt utenfor skolen på morgenen, av en voksenperson eller en medelev
- Gi eleven alternativer i stedet for å reise hjem hvis noe blir vanskelig, for eksempel samtale med helsesøster/sosialrådgiver/miljøterapeut
- Etabler/ viderefør positive relasjoner til voksenpersoner på skolen for å skape trygghet
- Gi økt forutsigbarhet og struktur i skoledagen for å skape trygghet
- Forbered og informer eleven om endringer utover den ordinære informasjonen som gis. Annerledesdager er spesielt sårbare.
- Forbered og informer eleven om detaljer i undervisningsopplegg, for eksempel om hvem eleven skal jobbe sammen med i et prosjekt/gruppearbeid
- Gjør avtaler om en periodepause i forhold til muntlig fremføringer/muntlig aktivitet i timen
- Gi pauser i skoledagen på eget rom dersom det er nødvendig i en periode, for å øke muligheten til tilstedeværelse en hel skoledag.
- Så langt det er mulig; - sørg for at eleven opprettholder en positiv kontakt med medelever dersom eleven ikke er på skolen
- Vær bevisst elevens plassering i klasserommet, og la eleven velge hvem som skal sitte i nærheten av seg
- Tilby en fast aktivitet sammen med eleven alene, eller sammen med eleven og noen utvalgte elever i skoletiden
- Gi forutsigbarhet i friminutt for å skape oversiktlige og trygge rammer. Voksne må være tydelig tilstede.

Vedlegg 5:

Kartlegging av klassens sosiale miljø

Nr	Utsagn	Helt enig	Litt enig	Litt uenig	Helt uenig
1	Jeg har blitt venner med mange i klassen				
2	I denne klassen blir du godtatt selv om du ikke er like flink eller er litt annerledes enn andre				
3	De andre i klassen hjelper meg hvis det er noe jeg ikke får til eller skjønner				
4	Klassekameratene bryr seg om hvordan jeg har det				
5	Klassekameratene mine liker meg				
6	Det er elever i klassen som jeg ikke går så godt sammen med				

Vedlegg 6:

Anonym spørreundersøkelse om klassemiljø

Nedenfor finner du tolv utsagn om forholdene i din klasse. Sett kryss i den rubrikken som passer best for deg. Gi din oppriktige mening, - ingen svar er riktige eller gale.

Utsagn	Enig	Litt enig	Litt uenig	Uenig
Det er viktig og fint å hjelpe hverandre med skolearbeid i denne klassen				
Bare noen få elever samarbeider med lærerne				
Det er populært å være faglig flink eller få gode resultater i denne klassen				
Det er lett å samarbeide med andre i denne klassen				
Jentene i denne klassen gjør mye for å skape et godt fellesskap for alle				
Guttene i denne klassen gjør mye for å skape et godt fellesskap for alle				
Å samarbeide med klassekameratene er fint				
Det er populært å gjøre det lærerne vil at vi skal gjøre				
Det er en del klikker i denne klassen				
Det er mye uro og bråk i denne klassen				
Det skjer at noen blir mobbet eller holdt utenfor				

Vedlegg 7:

SPEKTER – ikke - anonymt spørreskjema

Ikke-anonymt spørreskjema

Erling Roland
Læringsmiljøsentret 2015

Spørreskjema til elevene

Svar ærlig. Ingen andre elever får se det du svarer.

Navn:

Klasse:

1. Hvem i klassen vil du helst være sammen med i friminuttene?

Skriv tre navn

.....
.....
.....

2. Hvem i klassen er det som bestemmer mest?

Skriv tre navn

.....
.....
.....

3. Hvem i klassen hjelper andre elever?

Skriv tre navn

.....
.....
.....

4. Hvem i klassen hjelper lærerne?

Skriv tre navn

.....
.....
.....

5. Hvem i klassen bråker i timene?

Skriv tre navn

.....
.....
.....

6. Hvor ofte bråker du i timene? (sett kryss)

Aldri ... Hver uke ... Omtrent hver dag ... Omtrent hver time

7. Jeg synes det er for mye bråk i timene (sett kryss)

Helt uenig ... Litt uenig ... Litt enig ... Helt enig ...

8. Jeg tror de andre i klassen synes det er for mye bråk i timene (Sett kryss)

Helt uenig ... Litt uenig ... Litt enig ... Helt enig ...

Om mobbing:

Mobbing er vonde handlinger som utestenging, ryktespredning, erting eller dytting, slag og spark mot en som ikke kan forsvare seg.

9. Hvor ofte er du blitt mobbet på skolen i høst? (sett kryss)

Aldri ... Av og til ... To - tre ganger i måneden ... Hver uke ... Omtrent hver dag ...

10. Dersom du er blitt mobbet, hvem er det som har mobber deg? (Skriv navnene)

.....
.....

11. Hvor ofte har du mobbet andre på skolen i høst? (sett kryss)

Aldri ... Av og til ... To - tre ganger i måneden ... Hver uke ... Omtrent hver dag ...

12. Dersom du har mobbet andre, hvem har du mobbet? (Skriv navnene)

.....
.....

13. Hvem i klassen mobber andre? (Skriv navnene)

.....
.....

14. Hvem i klassen blir mobbet? (Skriv navnene)

.....

15. Har du blitt mobbet på mobiltelefon eller PC (nettmobbing)?

Aldri ... Av og til ... To - tre ganger i måneden ... Hver uke ... Omtrent hver dag ...

16. Hvem i klassen blir mobbet på mobiltelefon eller PC (nettmobbing)? (Skriv navnene)

.....
.....

16. Har du mobbet andre på mobiltelefon eller PC (nettmobbing)?

Aldri ... Av og til ... To - tre ganger i måneden ... Hver uke ... Omtrent hver dag ...

17. Hvem i klassen mobber andre på mobiltelefon eller PC (nettmobbing)? (Skriv navnene)

.....
.....

Link til spørreskjema:

<http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/mobbing-i-skolen/spekter-article98539-14949.html#Spekter>

Vedlegg 8:

Innkalling til samtale

Til _____

Foresatte

Skolen kaller med dette inn til en kartleggingssamtale vedrørende

(Elevens navn)

Det registreres at _____ har et høyt fravær fra skolen. Det vises til retningslinjer for høyt skolefravær i Øvre Eiker kommune, og skolen ønsker en samtale omkring situasjonen og evaluere tiltakene som hittil har vært gjennomført. I møtet vil videre tiltak drøftes og avklares.

Tidspunkt: _____

Sted: _____

Vedlegg 9:

Samtykkeerklæring

Undertegnede er kjent med skolens bekymring vedrørende høyt skolefravær hos mitt/vårt barn

_____ (navn – bruk blokkbokstaver)

_____ (fødselsnummer – 11 siffer)

Jeg/vi er kjent med skolens prosedyrer ved skolefravær, som omfatter kartleggingssamtaler og et samarbeid med Fraværsteamet i kommunen. I Fraværsteamet sitter representanter for Familieteamet, Barnevernstjenesten og PPT. Jeg/vi samtykker i at taushetsplikten oppheves for et slikt samarbeid, med hensyn til relevante opplysninger som angår saken. Samtykket gjelder for perioden Fraværsteamet er inne i saken.

Foresattes navn (blokkbokstaver) _____

Adresse (blokkbokstaver) _____

Sted, dato: _____

Foresattes signatur

Foresattes signatur